

สารบัญ

หน้า

สารบัญตาราง	(3)
สารบัญภาพ	(10)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
ขอบเขตการศึกษา	8
นิยามศัพท์	9
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	10
แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	10
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	27
บทที่ 3 วิธีการศึกษา	35
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	35
การวิเคราะห์ข้อมูล	36
บทที่ 4 ระบบธุรกิจการเกษตรข้าวโพดฝักอ่อนในประเทศไทย	44
ระบบย่อยปัจจัยการผลิต	44
ระบบย่อยการผลิต	48
ระบบย่อยการรวบรวมและจัดหาผลผลิต	59
ระบบย่อยการแปรรูป	63
ระบบย่อยการจัดจำหน่าย	71
ระบบย่อยการส่งออก	72

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 ผลการศึกษา	76
สภาพทั่วไปของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อนตัวอย่าง	76
สภาพทั่วไปของการผลิตข้าวโพดฝักอ่อน	96
ปัญหาและอุปสรรคในการผลิตข้าวโพดฝักอ่อน	101
ต้นทุน ผลตอบแทนทางการเงินจากการผลิตข้าวโพดฝักอ่อน	103
ต้นทุนในการรับซื้อข้าวโพดฝักอ่อนของบริษัทผู้รับซื้อผลผลิต	115
ผลประโยชน์และผลเสียที่ได้รับจากการทำสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลง	119
ปัญหาและอุปสรรคในการผลิตข้าวโพดฝักอ่อนในรูปแบบที่มีการทำสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลง	123
ความพึงพอใจเกี่ยวกับสัญญาที่ใช้อยู่ในปัจจุบันระหว่างผู้รวบรวมกับบริษัทผู้รับซื้อ	124
บทที่ 6 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	125
สรุปผลการศึกษา	125
ข้อเสนอแนะ	126
ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป	127
ข้อจำกัดในการศึกษา	128
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	129
ภาคผนวก	134
ภาคผนวก ก สภาพทั่วไปของพื้นที่ที่ทำการศึกษา	135
ภาคผนวก ข สัญญาซื้อขายข้าวโพดฝักอ่อน	141
ภาคผนวก ค แบบสอบถาม	180
ภาคผนวก ง แบบสัมภาษณ์ผู้รวบรวมผลผลิต	191
ภาคผนวก จ แบบสัมภาษณ์บริษัทผู้รวบรวมผลผลิต	197
ประวัติการศึกษาและการทำงาน	201

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	การส่งออกฝัก ผลไม้ที่สำคัญของไทย ปี 2544–2548	2
2	ตลาดส่งออกข้าว โปดฝักอ่อนของไทย ปี 2546–2548	4
3	ตลาดส่งออกข้าว โปดฝักอ่อนกระป๋องของไทย ปี 2546–2548	5
4	เนื้อที่ปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต ผลผลิตต่อไร่ข้าว โปดฝักอ่อน ในจังหวัดกาญจนบุรี ปี พ.ศ. 2543–2547	7
5	ตารางเปรียบเทียบความเสี่ยงจากการลงทุนผลิตข้าว โปดฝักอ่อนของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว โปดฝักอ่อนที่ทำสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลงและเกษตรกรผู้ปลูกข้าว โปดฝักอ่อนที่ไม่ได้ทำสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลง	24
6	กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษา	36
7	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ของข้าว โปดฝักอ่อน ปีการเพาะปลูก 2537/38–2545/46	48
8	แหล่งเพาะปลูกข้าว โปดฝักอ่อนแยกเป็นรายภาค ปี2546	50
9	โรงงานแปรรูปที่รับซื้อข้าว โปดฝักอ่อนในประเทศไทย	70
10	อายุของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว โปดฝักอ่อน โดยมีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลงและเกษตรกรผู้ปลูกข้าว โปดฝักอ่อนโดยไม่มีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลง ปีการเพาะปลูก 2548/2549	77

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
11	ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อน โดยมีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลงและเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อน โดยไม่มีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลง ปีการเพาะปลูก 2548/2549	78
12	แรงจูงใจในการปลูกข้าวโพดฝักอ่อน จำแนกตามกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อน โดยมีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลงและเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อน โดยไม่มีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลง ปีการเพาะปลูก 2548/2549	79
13	ประสบการณ์ในการปลูกข้าวโพดฝักอ่อน จำแนกตามกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อน โดยมีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลงและเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อน โดยไม่มีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลง ปีการเพาะปลูก 2548/2549	80
14	อาชีพหลักและอาชีพรองของเกษตรกร จำแนกตามกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อน โดยมีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลงและเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อน โดยไม่มีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลง ปีการเพาะปลูก 2548/2549	81
15	จำนวนสมาชิกในครัวเรือนและการใช้แรงงานสมาชิกในครัวเรือนในการทำ การเกษตร จำแนกตามกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อน โดยมีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลงและเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อน โดยไม่มีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลง ปีการเพาะปลูก 2548/2549	82
16	ลักษณะการถือครองพื้นที่ปลูกข้าวโพดฝักอ่อน จำแนกตามกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อน โดยมีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลงและเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อน โดยไม่มีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลง ปีการเพาะปลูก 2548/2549	83

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
17	การใช้ที่ดินของเกษตรกร จำแนกตามกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อนโดยมีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลงและเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อนโดยไม่มีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลง ปีการเพาะปลูก 2548/2549	84
18	ทรัพย์สินการเกษตรที่ใช้ในการปลูกข้าวโพดฝักอ่อน จำแนกตามกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อนโดยมีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลงและเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อนโดยไม่มีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลง ปีการเพาะปลูก 2548/2549	85
19	แหล่งสินเชื่อที่ใช้ในการปลูกข้าวโพดฝักอ่อน จำแนกตามกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อนโดยมีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลงและเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อนโดยไม่มีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลง ปีการเพาะปลูก 2548/2549	86
20	ลักษณะการกู้ยืมทุนของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อน จำแนกตามกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อนโดยมีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลงและเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อนโดยไม่มีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลง ปีการเพาะปลูก 2548/2549	87
21	การอบรมความรู้ในการปลูกข้าวโพดฝักอ่อน จำแนกตามกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อนโดยมีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลงและเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อนโดยไม่มีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลง ปีการเพาะปลูก 2548/2549	88
22	การขนย้ายข้าวโพดฝักอ่อนเพื่อนำไปจำหน่าย จำแนกตามกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อนโดยมีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลงและเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อนโดยไม่มีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลง ปีการเพาะปลูก 2548/2549	89

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
23	แหล่งน้ำที่ใช้ในการปลูกข้าวโพดฝักอ่อน จำแนกตามกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อน โดยมีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลงและเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อนโดยไม่มีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลง ปีการเพาะปลูก 2548/2549	90
24	เหตุผลเกี่ยวกับการทำสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลงของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อน โดยมีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลง ปีการเพาะปลูก 2548/2549	91
25	เหตุผลเกี่ยวกับการไม่ทำสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลงของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อนโดยไม่มีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลง ปีการเพาะปลูก 2548/2549	91
26	ความคิดเห็นและเหตุผลเกี่ยวกับการทำสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลง ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อน โดยมีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลง ปีการเพาะปลูก 2548/2549	93
27	ความคิดเห็นและเหตุผลเกี่ยวกับการทำสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลง ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อน โดยไม่มีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลง ปีการเพาะปลูก 2548/2549	93
28	แนวโน้มการตัดสินใจในการทำสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลงในครั้งต่อไปของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อน โดยมีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลง ปีการเพาะปลูก 2548/2549	94
29	แนวโน้มการตัดสินใจในการทำสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลงในครั้งต่อไปของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อน โดยไม่มีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลง ปีการเพาะปลูก 2548/2549	95

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
30	การใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวโพดฝักอ่อนของเกษตรกร จำแนกตามกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อน โดยมีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลงและเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อนโดยไม่มีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลง ปีการเพาะปลูก 2548/2549	98
31	การใช้ปุ๋ยของเกษตรกร จำแนกตามกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อน โดยมีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลงและเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อน โดยไม่มีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลง ปีการเพาะปลูก 2548/2549	99
32	สรุปเทคโนโลยีในการผลิตข้าวโพดฝักอ่อนของกลุ่มเกษตรกรตัวอย่าง ปีการเพาะปลูก 2548/2549	100
33	สภาพปัญหาและระดับของปัญหาของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อน จำแนกตามกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อน โดยมีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลงและเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อน โดยไม่มีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลง ปีการเพาะปลูก 2548/2549	102
34	ต้นทุนการผลิตข้าวโพดฝักอ่อนเฉลี่ยต่อไร่ ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อน โดยมีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลงและเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อน โดยไม่มีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลง ปีการเพาะปลูก 2548/2549	107
35	ปริมาณผลผลิต ราคา ผลตอบแทน จำแนกตามต้นทุนและผลตอบแทนจากการผลิตข้าวโพดฝักอ่อนเฉลี่ยต่อไร่ ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อน โดยมีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลงและเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อน โดยไม่มีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลง ปีการเพาะปลูก 2548/2549	109

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
36	เปรียบเทียบความเสี่ยงด้านกำไรสุทธิที่เกษตรกรได้รับจากการลงทุนผลิตข้าวโพดฝักอ่อนของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อน โดยมีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลงและเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อน โดยไม่มีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลง ปีการเพาะปลูก 2548/2549	112
37	เปรียบเทียบความเสี่ยงด้านราคาขายผลผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อน โดยมีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลงและเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อน โดยไม่มีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลง ระหว่างราคาขายข้าวโพดฝักอ่อนทั้งเปลือก ภายใต้การทำสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลงกับราคาขายข้าวโพดฝักอ่อนทั้งเปลือกเฉลี่ยภาคกลาง ปีการเพาะปลูก 2548/2549	113
38	เปรียบเทียบความเสี่ยงด้านราคาขายผลผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อน โดยมีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลงและเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อน โดยไม่มีสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลง ระหว่างราคาขายข้าวโพดฝักอ่อนทั้งเปลือก ภายใต้การทำสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลงกับราคาขายข้าวโพดฝักอ่อนทั้งเปลือกเฉลี่ยทั่วประเทศ ปีการเพาะปลูก 2548/2549	114
39	ต้นทุนในการรับซื้อผลผลิต และส่วนต่างของต้นทุนในการรับซื้อผลผลิต ระหว่างต้นทุนการรับซื้อภายใต้การทำสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลงกับต้นทุนการรับซื้อจากตลาดทั่วไป	117
40	สรุปผลประโยชน์และผลเสียที่เกษตรกร ผู้รวบรวม และบริษัทผู้รับซื้อ ได้รับจากการทำสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลง	123

สารบัญญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	ตลาดส่งออกฝักและผลิตภัณฑ์ของไทยปี 2543–2548	2
2	ปริมาณและมูลค่าการส่งข้าวโพดฝักอ่อนบรรจุกระป๋องและส่งสดจำหน่ายต่างประเทศ ปี พ.ศ. 2533 ถึงปี พ.ศ. 2548	3
3	ความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุน ปริมาณผลผลิต กำไร และจุดคุ้มทุน	17
4	การพิจารณาผลประโยชน์สุทธิที่เพิ่มขึ้นจากการมีโครงการ	27
5	ส่วนต่างของต้นทุนในการรับซื้อผลผลิตระหว่างต้นทุนการรับซื้อภายใต้การทำสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลงกับต้นทุนการรับซื้อจากตลาดทั่วไป	42
6	ขั้นตอนการแปรรูปข้าวโพดฝักอ่อนกระป๋อง	67
7	ขั้นตอนการจำหน่ายข้าวโพดฝักอ่อนกระป๋อง	72
8	ปริมาณและมูลค่าการส่งข้าวโพดฝักอ่อนบรรจุกระป๋องและส่งสดจำหน่ายต่างประเทศ ปี พ.ศ. 2533 ถึงปี พ.ศ. 2548	73
9	ต้นทุนในการรับซื้อผลผลิตระหว่างต้นทุนการรับซื้อภายใต้การทำสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลงกับต้นทุนการรับซื้อจากตลาดทั่วไป โดยให้ราคาซื้อในตลาดทั่วไปเป็นราคาซื้อข้าวโพดฝักอ่อนทั้งเปลือกเฉลี่ยในภาคกลาง	116
10	ต้นทุนในการรับซื้อผลผลิตระหว่างต้นทุนการรับซื้อภายใต้การทำสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลงกับต้นทุนการรับซื้อจากตลาดทั่วไป โดยให้ราคาซื้อในตลาดทั่วไปเป็นราคาซื้อข้าวโพดฝักอ่อนทั้งเปลือกเฉลี่ยทั่วประเทศ	117

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพผนวกที่

หน้า

1 แผนที่จังหวัดกาญจนบุรี

138